

YVETTA KAJANOVÁ

K DEJINÁM
ROCKU

© Culture Channel

YVETTA KAJANOVÁ

K DEJINÁM
ROCKU

**Publikácia je k dispozícii
ako vysokoškolské skriptum**

Publikácia vyšla s podporou grantu VEGA V 09-015-00, 11/066409.

Autor textu

© Yveta Kajanová

Katedra hudobnej vedy, Filozofická fakulta Univerzity Komenského, Bratislava 2010

Publikácia je k dispozícii ako vysokoškolské skriptum pre študentov vied o hudbe, estetike, kultúre a umení. Poznanky zo skriptu odporúčame kombinovať so štúdiom skladieb, väčšina z nich je prístupná na internete alebo v knižnici.

Kapitoly o rytme v jazze odborné recenzovali v prvej verzii v roku 1993 prof. PhDr. Jiří Fukač, CSc., prof. PhDr. Oskár Elschek, CSc., PhDr. Vladimír Brožík.

Grafická úprava

© Dušan Ondriaš

Kresby na obálke

© Oliver Solga, © Dušan Ondriaš

Transkripcie a prepisy nôt

Yveta Kajanová, prepis do softvéru: Oskar Lehotský

Vydal

Mgr. art. Dušan Ondriaš – Coolart, Bratislava 2010, <http://www.coolart.sk/>

Tlač

Typocol

Distribúcia

Mgr. art. Dušan Ondriaš – Coolart

ISBN 978-80-969080-6-6

OBSAH

ÚVOD	7
1 RYTMUS V ROCKU	11
ROCK AND ROLL	13
HARD ROCK – 1. OBDOBIE, 1960 – 1967	24
EXPERIMENTÁLNY ROCK	36
HARD ROCK – 2. OBDOBIE, 1967 – 1979	40
ART ROCK	49
ELEKTRONICKÝ ROCK	55
PUNK ROCK	58
NOVÁ VLNA	65
HEAVY METAL	69
HARD CORE	81
SPEED METAL, THRASH METAL	84
DEATH METAL, BLACK METAL, GRIND CORE	91
ROCKOVÁ SYNTÉZA 80. ROKOV – POLYŠTYLOVOSŤ	95
2 IMPROVIZÁCIA V ROCKU	105
PRÍPRAVA NA IMPROVIZÁCIU	105
VZŤAH IMPROVIZÁCIE, ARANŽMÁNU A KOMPOZÍCIE	106
PRINCÍPY IMPROVIZÁCIE V ROCKU	106
PODOBY IMPROVIZOVANEJ PRODUKCIE	112
3 ZÁVER	123
DISKOGRAFIA (VÝBER POUŽITÝCH LP, CD PRE ANALÝZY)	124
POUŽITÁ LITERATÚRA	125
ČASOPISY	128

1

RYTMUS V ROCKU

Rock ako hudobný žáner s viac ako päťdesiatročnou históriou v hudobnej kultúre 20. storočia v mnohom nadväzoval na predchádzajúci vývoj jazzu, blues, country and western. Preberal z nich niektoré prvky a prispôboval ich novému typu hudobného myslenia rockových hudobníkov. Otázkou je, do akej miery sa toto myslenie líšilo od predchádzajúceho smerovania jazzu. Vyšli sme z predpokladu jazzového teoretika Joachima Ernsta Berendta, ktorý v publikácii *Das Jazzbuch*¹⁰ hovorí o špecifikách jazzu v podobe osobitej tvorby tónu, používaní improvizácie a typického rytmu v jazze. Pokúsili sme sa tieto prvky preskúmať aj v histórii rockovej hudby a zamerať sa na ich existenciu alebo modifikovanú podobu aj v jednotlivých rockových štýloch. Najzreteľnejšie podobnosti jazzu, blues, country and western a rockovej hudby sú v rytme, kde rockoví hudobníci pracujú s rytmickými modelmi – patternami, avšak rockové patterny sú na rozdiel od jazzu poznačené esenciou mestskej hudobnej kultúry, zvyrazňujúcej „tvrdosť“ doby. Pre oba žánre jazzu a rocku platí, že na rozdiel od európskej hudobnej kultúry (artificiálna hudba) akcentujú druhú a štvrtú dobu alebo tretiu dobu, pričom na ostatné pripadá ľahká doba (off beat voči beatu)¹¹. Pre základný rozdiel medzi jazzovým a rockovým rytmom sa však používa pojem shuffle rhythm (šúchavý, vlečúci sa rytmus), kde jednotlivé doby v jazze, zapísané v rovnakých hodnotách (napríklad 8 osminových nôt v $\frac{4}{4}$ metre), môžu byť interpretované s jemnými posunmi, odchýlkami, ktoré realizuje interpret, čím dodáva rytmickému feelingu relaxačnú príchut’ – nebdalosť, uvoľnenosť a ľahkosť. Naopak, rockový hudobník akcentuje dané doby pregnantne a rytmicky presne, avšak základný pulz spočíva na druhej a štvrtej alebo tretej dobe. Pre oba žánre jazzu a aj rocku je typické hudobné myslenie prostredníctvom kryštalizácie rytmických patternov a polyrytmov. Pre kreovanie patternov rocku je podstatný bodkovaný rytmus, pohyb v triolách a synkopické členenie rytmov. Tie sa

¹⁰ Bratislava : Supraphon, 1968, prvé vydanie 1953. Berendt, Joachim Ernst: *Das Jazzbuch. Entwicklung und Bedeutung des Jazzmusik.* Frankfurt : Fischer, 1953; *Das Jazzbuch. Von Rag bis Rock.* Frankfurt : Fischer, 1973.

¹¹ Pre ďalšie diferenciácie a komparácie viď prácu Kajanová, Yvetta: *Kapitoly o jazze a rocku.* Bratislava – Ružomberok : Epos, 2003.

do rockovej hudby dostávajú prostredníctvom európskych ľudových a štylizovaných tancov, importovaných do podoby country music, domestikovanej americkej salónnej hudby, bluesových rytmov (rhythm and blues) a jazzu.

Rockoví hudobníci ďalej špecifikujú spôsob spracovania hudobného materiálu do podoby cover version namiesto improvizácie. Improvizácia sa uplatňuje najčastejšie v individuálnych sóloch gitary a klávesových nástrojov v type tematickej parafrázy základnej melódie. Pre rockové hudobné myslenie je ďalej typická deformácia tónu, hľadanie nových zvukových možností, ktoré vedú po ceste mimo konvenčného estetického ideálu krásna. Tam, kde jazz zdôrazňuje relaxáciu a voľnosť, rock zdôrazňuje napätie a agresivitu výrazu.

V priebehu chronologického vývoja rockovej hudby sa pokúsime preskúmať charakteristické rytmické patterny jednotlivých rockových štýlov. Keďže v rockovej histórii a jej teórii panuje nejednotnosť v používaných pojmoch, v druhom pláne sme tiež sledovali riešenie terminologickej problematiky rocku z hudobno-teoretického aspektu. Podklady pre publikáciu vznikali počas základného výskumu v rokoch 1990 – 1998, kde sme analyzovali podstatnú časť rytmických patternov empirickou metódou (zápis podľa sluchu z mg, LP, CD). V oblasti jazzu sme preskúmali 403 rytmických patternov, v rocku 420 patternov. Pre vykreslenie vývoja dejín rockovej hudby sme z nich vybrali niekoľko pre potreby našej monografie.

Rocková hudba, ako žáner nonartificiálnej hudby¹², vznikol v polovici 50. rokov syntézou country and western a rhythm and blues. K jej charakteristickým znakom patria:

1. Vymedzenie okruhu poslucháčov prostredníctvom väzby na konkrétnu societu, subkultúru v podobe beat generation, middle on the road, hippies, heavy metal, punk, gothic rock, grunge...
2. Elektrifikácia hudobných nástrojov a ich zapojenie na kreovanie typického soundu rockových štýlov, vnímanie zvuku ako hluku: sound – noise.
3. Vzrast obchodných a manažérskych záujmov v oblasti hudobného priemyslu, kreovanie stratégií a taktík v oblasti promotion, reklamy a produkcie hudby.
4. Väzba na mimohudobné prvky, tvorba kompletnej show s vizuálnymi efektami.
5. Používanie zvukových deformácií pri tvorbe tónu v speve, hľadanie netradičných zvukových a interpretačných možností.
6. Jav cover version, použitie improvizácie, potlačenie významu „opusu“, hudobnej kompozície, dôraz na interpretáciu.

¹² V predchádzajúcich prácach muzikológov staršej generácie, ako napríklad Jiří Fukač, Antonín Matzner, Ivan Poledňák, Igor Wasserberg, sa preferovala terminológia, v ktorej rock bol hudobným druhom modernej populárnej hudby. Matzner, Antonín – Poledňák, Ivan – Wasserberger, Igor a kol.: *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby, část věcná*. Praha: Supraphon, 1983, část jmenná – světová scéna, 1986, 1987, část jmenná – Československá scéna, 1990.

ROCK AND ROLL

Rock and roll je adaptáciou černošského blues s 12 taktovou schémou. Bol typický zmenou relaxačného rytmu blues

na ostré vyčlenené chápanie beatu na presné 4 doby:

V začiatkoch sa používali na označenie nového smeru pojmy rock and roll, beat, rock. Beat alebo beat generation bolo pomenovanie britskej scény na začiatku 60. rokov. „Ye – ye skupiny“ bol posmešný názov podľa viachlasných popevkov v skladbách Beatles a iných britských skupinách vo Francúzsku. V Československu sa používalo pomenovanie gitarové skupiny a neskôr sa ujal názov bigbít ako špecifický stredo-európsky fenomén. V druhej polovici 60. rokov prevládol pojem rock. Rock symbolizoval sex, hlučnú zábavu, preferenciu istého žánru. Slovo rock sa objavovalo už koncom 40. rokov v piesňach *Rock All Night* (skupina The Ravens, 1948), *Good Rockin' Tonight* (Ray Brown, 1947), *All She Wants To Do Is Rock* (Wynonie Harris, 1949), *Rockin' with Red* (Piano Red, 1950). Väčšinou išlo o rhythm and blues skupiny, alebo vokálne súbory. Teoretici si pôvodne mysleli, že všeobecné smerovanie rocku je do hard rocku a art rocku ako do tvrdého rockového smeru a jeho protipólom je melodický, jemný rock, ukázalo sa, že takéto tvrdenia miešali dokopy žánry rocku a pop music a predpokladali, že sú to dva základné štýly rockovej hudby, čo sa ukázalo ako mylné. Pokým v Európe je rock vnímaný ako nový žánr, v Amerike je často pokladaný len za nový typ pop music a show biznisu. Najmä v biografiách jednotlivých osobností sa často pletú tieto pojmy a Mick Jagger zo skupiny Rolling Stones, Johnny Rotten zo Sex Pistols je len dobrý rock and roll, speváčka Madonna a Prince naopak spievajú rockovú hudbu a pod.¹³

Vznik beatu, rocku ako nového žánru, sa odôvodňuje vyčerpaním starého modelu dobovej populárnej hudby. Slovo beat asociovalo „žiť v prítomnosti“, žiť na ceste – „on the road, middle on the road.“ Slovo beat vyjadrovalo napätie a frustráciu novej generácie mládeže.

V období 1950 – 1953 na scéne americkej Tin Pan Alley vznikali piesne, ktoré sa nahrávali najčastejšie v troch verziách v country, v dobovej pop-sweet music a v rhythm and blues. Všetky piesne boli písané v malej piesňovej forme ABA s obvyklou schémou:

¹³ Mick Jagger, *jeho vlastnými slovami*. (Zostavil B. Miles, preklad Rudolf Lesňák). Bratislava : Champagne Avantgarde, 1993. Johnny Rotten, *jeho vlastnými slovami*. (Zostavil Dave Thomas, preklad Katarína Steskálová). Bratislava : Champagne Avantgarde, 1993. Duffy, John, W.: *Prince. Prvá ilustrovaná biografija*. Gold Music Quality. Bratislava : Champagne Avantgarde, 1993.

introdukcia (úvod), časť A (niekoľko taktová fráza), A' (opakovanie časti A), časť B (rozvedenie A, prepracovanie myšlienky), A'' (opakovanie časti A), kóda (záver). Pritom existovali nahrávky čiernych umelcov, ktorých piesne vychádzali na tzv. race-records, zamerané špeciálne na afro-americké publikum (Joe Turner, Muddy Waters, Fats Domino, Little Richard...). Pod ich vplyvom vznikol rock and roll, obklopený dobovou populárnou hudbou (sweet music) a country. Rock and roll priniesol hudbu určenú do tanca, nielen na počúvanie a ich spevák musel byť pohybovo zdatný. Väčšina prvých rock and rollových skupín mala obsadenie – tenor saxofón, klavír, akustická gitara (neskôr elektrifikovaná), kontrabas (nahradený basgitarou), bicie nástroje.

Diskdžokej a moderátor rôznych show, Alan Freed, usporiadaval od roku 1951 v rozhlase súťaž v rock and rolle „Alan Freed's Top 15“. Tá sa stávala stále obľúbenejšou. V roku 1953 zaznamenala úspech pieseň *Crazy Man Crazy* speváka Bill Haley and Comets, o rok neskôr *Shake Rattle and Roll* (1954, pôvodne ju spieval Joe Turner, Bill Haley and Comets urobili verziu). Pieseň *Rock Around the Clock*, napísaná koncom roka 1952 a nasadená na trh roku 1953, prepadla, na základe úspechu *Crazy Man Crazy* a *Shake Rattle and Roll* ju uviedli znova v roku 1954 a zaznamenala úspech. Bola tiež zaradená do filmu s tým istým názvom v roku 1956. *Rock Around the Clock* sa pokladá za historický štart rock and rollovej éry.

Rock Around the Clock je nahratá v obsadení Bill Haley – spev, sprievodná gitara; saxofón, klavír (vo filme nahradený akordeónom), steel guitar, elektrická gitara, kontrabas (v neskorších verziách nahradený basgitarou), bicie nástroje. Obvyklé obsadenie skupín country and western toho obdobia bolo gitary, steel guitar, kontrabas, klavír, akordeón alebo husle, naopak súbory rhythm and blues mali gitary, klavír, saxofón, kontrabas a bicie nástroje. Bill Haley and Comets sa rozlúčili s obsadením country a ponúkli novú modernú podobu rock and rollovej skupiny, nový drive ich posunul v dynamizme dopredu. K hlavným predstaviteľom rock and rollovej éry patria také osobnosti ako Bill Haley and Comets (vl. menom William John Clifton), Elvis Presley Aaron (1935 – 1977), kráľ rock and rollu, Chuck Berry (1926), Jerry Lee Lewis (1935), Carl Perkins, Bo Diddley, Little Richard, Gene Vincent, Eddie Cochran, Buddy Holly...

Pre ďalší vývoj rock and rollu mal význam nový tanec, twist, ktorý vznikol kombináciou rock and rollu a hula hoop (hula hoop mal korene ešte v swingovom „Lindy hop“ v 20. rokoch) v roku 1960. Popularizoval ho spevák Chubby Checker hitom *The Twist*, ktorý napísal Hank Ballard. Umiestňoval sa na prvých miestach v rebríčkoch USA a bol to prvý medzinárodne známy nepárový tanec. V období 1960 – 1962 popularizoval twist aj Bill Haley, ktorý nahral v tomto období päť twistových albumov.

RYTMUS V ROCK AND ROLLE

Rock and roll ako hudobný druh¹⁴, ktorý stál na začiatku vývoja rockovej histórie, má v oblasti rytmu niekoľko spoločných čŕt s tradičným jazzom. Jednou z nich je komplementárny rytmus, vznikajúci medzi jednotlivými nástrojmi rytmickej sekcie. Zaujímavá je komplementarita klavíra, vyskytujúca sa podobne ako v tradičnom jazz v harlemskej klavírnej škole (Jelly Rol Morton, James Johnson...) medzi pravou rukou, ktorá hrá akordy a ľavou rukou, ktorá udiera základný tón akordu. Klavír takto môže nahradiť alebo zatlačiť do úzadia význam basgitaru, ba dokonca bicích nástrojov, z ktorých môže vyniknúť iba malý bubon.

Príklad a.

Example a musical notation in 4/4 time:

- Piano - right hand:** Quarter note G4, quarter note A4, quarter note B4, quarter note C5.
- Piano - left hand:** Quarter note G3, quarter note A3, quarter note B3, quarter note C4.
- Bass guitar:** Quarter note G3, quarter note A3, quarter note B3, quarter note C4.
- Tambourine, Snare drum:** Quarter note G3, quarter note A3, quarter note B3, quarter note C4. A snare drum hit is indicated by a 'z' symbol above the C4 note.

D. Frazier: *Alley Pop* – The Hollywood Argyles, 1969, LP *Rock and Roll*. Opus, 1974.

Example b musical notation in 4/4 time:

- Piano - right hand:** Quarter note G4, quarter note A4, quarter note B4, quarter note C5.
- Piano - left hand:** Quarter note G3, quarter note A3, quarter note B3, quarter note C4.
- Bass guitar:** Quarter note G3, quarter note A3, quarter note B3, quarter note C4. A snare drum hit is indicated by a 'z' symbol above the C4 note.
- Snare drum:** Quarter note G3, quarter note A3, quarter note B3, quarter note C4. A snare drum hit is indicated by a 'z' symbol above the C4 note.

D. Bartholomew, R. Hayes: *I'm Gonna Be a Wheel Someday* – F. Domino, 1959, LP *Rock and Roll*. Opus, 1974.

¹⁴ Historicky bol zviazaný s tanečnou funkciou a mal konkrétne tanečné črty. Z tohto dôvodu uprednostňujeme pojem druh, nie štýl. Podobne pracujú s týmito pojmami aj autori: Lubomír Dorůžka: *Panorama populární hudby 1918/1978*. Praha: Mladá fronta, 1981. Ed Ward, Geoffrey Stokes, Ken Tucker: *Rock of Ages, The Rolling Stone History of Rock and Roll*. New York: Rolling Stones Press, 1986. Peter Wicke, Wieland Ziegenfucker: *Rock, Pop, Jazz, Folk, Handbuch der populären Musik*. Leipzig: Deutscher Verlag für Musik, 1985. Peter Gammond: *The Oxford Companion To Popular Music*. New York: Oxford University Press, 1991. Lillian Roxon: *Rock Encyclopedia*. New York: Penguin, 1969.

ISBN 978-80-969080-6-6

9 788096 908066